

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst

Gaat Programma LEF het hoge alcoholgebruik onder de Volendamse jeugd verminderen?

Door Marcel Tuyp

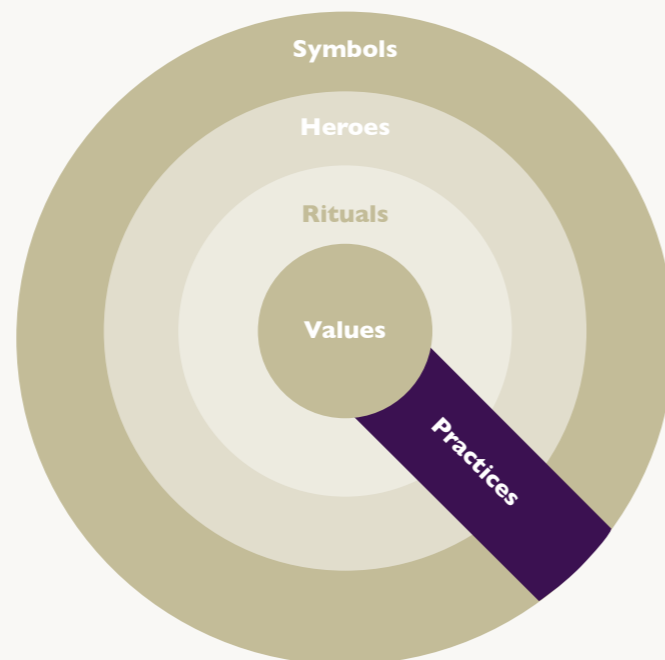
'If you want to achieve peace of mind and happiness, then have faith, if you want to be a disciple of truth, then search'
Friedrich Nietzsche

PAR. 1. INLEIDING

Het eerste doel van het door wethouder Vincent Tuijp geïnitieerde Programma LEF is: 'Het creëren van objectief inzicht in de omvang en (culturele) karakteristieken van het middelengebruik onder minderjarigen uit de gemeente Edam-Volendam.' (Programma LEF, par. 1.3, p.7). Het onderzoeksrapport van Ina Koning d.d. 15 november jl. wijst er op dat er inderdaad sprake is van een verhoogd alcoholgebruik onder de Volendamse jeugd. Meest zorgelijk is volgens Koning dat de Volendamse jeugd in vergelijking met de Nederlandse jongeren gemiddeld genomen één jaar eerder begint met alcohol: op hun veertiende (landelijk 24% van de jongeren en op Volendam 43%) in plaats van op hun vijftiende. Tabel 1 bevat met betrekking tot volwassen Volendammers trouwens ook zorgwekkende cijfers, daarover later meer. Wetenschappelijk onderzoek wijst uit dat alcoholgebruik slecht is voor het puberbrein, en dat de kans dat iemand later een zware drinker wordt of uiteindelijk andere middelen gaat gebruiken aanmerkelijk wordt vergroot naarmate eerder alcohol wordt gedronken.¹ Het ontbreekt mij

Tabel 1: Cijfers van alcoholgebruik landelijk, regionaal, gemeentelijk en per wijk (nieuwe norm) (bron: GGD Zaanstreek-Waterland)

19 jaar en ouder	Overmatig drinker	Zware drinker
Nederland	19	10
Regio	19	10
Edam-Volendam	22	14
Edam	21	14
Volendam	24	19
Zeevang	23	11

Figuur 1

aan relevante kennis om dit effectief ter discussie te kunnen stellen. Vooralsnog lijkt het mij daarom de moeite waard om te proberen het gebruik van alcohol onder de jeugd terug te dringen. De interventies binnen Programma LEF zullen er voornamelijk op gericht zijn om deze startleeftijd te verhogen.

Waar Programma LEF de (culturele) karakteristieken van het middelengebruik onder minderjarigen onderzoekt, luidt mijn - waarschijnlijk confronterendere - vraag in hoeverre bepaalde culturele karakteristieken van de Volendammer gemeenschap in zijn geheel van invloed zouden kunnen zijn op het alcohol- en middelengebruik van onze jeugd. Al was het maar om het uit te kunnen sluiten. En elke poging om deze vraag te beantwoorden leidt sowieso tot een dieper inzicht in de Volendamse cultuur. Dat zou bij het bepalen van de meest kansrijke interventies behulpzaam kunnen zijn. Men dient

¹ Voor een overzicht zie de General Introduction bij het proefschrift van Koning, I.M. (2011), Prevention of alcohol use in early adolescents: A joint venture of school and parents, Universiteit van Utrecht.

zich bijvoorbeeld te realiseren dat wanneer het succes van het IJslandse model op enige manier samenhangt met IJslands waarschijnlijk feminieene cultuur, het mogelijk alleen om die reden al minder succesvol kan zijn binnen Volendams masculiene cultuur (zie ook paragrafen 2.C en 3).

Idealiter is mijn voornamelijk uit semi-structureerde interviews bestaande onderzoek complementair aan het meer kwantitatieve wetenschappelijke onderzoek dat Ina Koning in het kader van Programma LEF verricht. Mijn gedachtengang heeft daarbij ook iets weg van sociaal psycholoog Alfred de Lange² die in zijn klinische praktijk werd geconfronteerd met kinderen die na een geslaagd lijkende psychotherapie na een tijdje weer hetzelfde probleemgedrag gingen vertonen. Hij vond de oorzaak in het (dis)functioneren van het gezin. Naast individuele psychotherapie bleek ook systeemtherapie, waarbij het gehele gezin wordt betrokken, vereist. Deze interventie is binnen de klinische praktijk inmiddels gemeengoed. Zowel ouders als kinderen maken zelfstandig en als subsysteem ook weer onderdeel uit van een groter geheel (een cultuur), door Bronfenbrenner³ (zie figuur 2) het macrosysteem genoemd. Het is dus ook voor ouders niet eenvoudig om zich hier aan te onttrekken. In dit artikel richt ik mij op wat Koning het minst directe (distale) niveau van beïnvloeding noemt⁴. Ik herhaal mijn vraag: Bezit de Volendamse cultuur (in vergelijking met de Nederlandse cultuur) kenmerken die alcohol & middelengebruik (onder de jeugd) bevorderen?

Alcoholgebruik

Volgens Baer et al.⁵ wordt het alcoholgebruik niet alleen bepaald door de culturele context: 'Aan de ene kant is alcoholconsumptie onder jongeren iets dat zeer afhankelijk is van de culturele context, aan de andere kant zijn er nationale en internationale factoren (die gelden dan voor alle Nederlandse kinderen, MT) te benoemen die grote invloed lijken te hebben, bijvoorbeeld moderne media. In internationale film- of muziekproducties wordt alcohol vaak neergezet als deel van

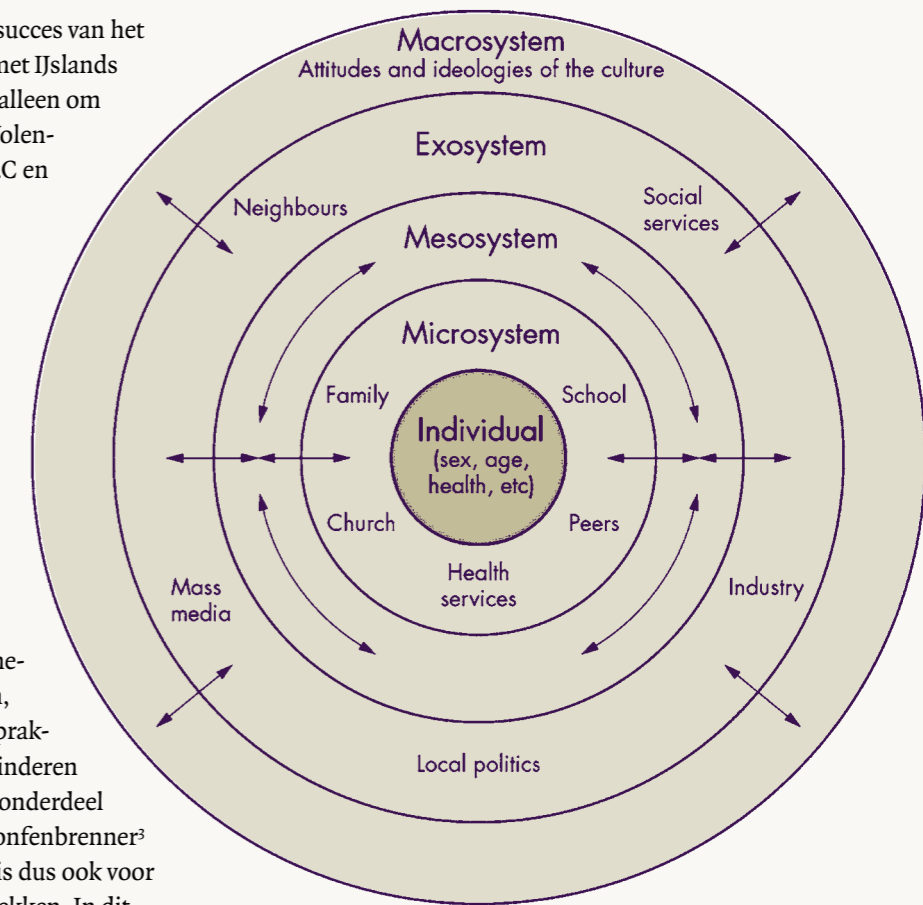
² Omdat IJsland geen IBM-vestiging had, maakte zij geen onderdeel uit van Hofstede's IBM-onderzoek, maar de verwachting lijkt gerechtvaardigd dat haar score op deze dimensie niet sterk afwijkt van die van andere Noord-Europese (met name Scandinavische) landen.

³ Bronfenbrenner (1979) *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.

⁴ Koning, I.M. (2018), Onderzoeksrapport Programma LEF, rapportage probleemdefinitie, 15 november 2018, p.13

⁵ Baer H. A., Singer M. and Susser I., 'Medical Anthropology and the World System: Critical Perspectives', Third Edition, Praeger Publishers, USA 2013.

⁶ Mulder V. 25/08/12 Omdat het lekker is. *Vrij Nederland*, Jaargang 73 p. 10-11.

Figuur 2: Sociaal ecologisch model van Bronfenbrenner

het 'goede leven', waarbinnen alcohol geassocieerd wordt met een jong, avontuurlijk, feestelijk en seksueel leven.'

Een voorbeeld van zo'n internationale factor is de zestiger jaren die ook aan Volendam niet voorbij gingen. In sterker door het Westen beïnvloedde culturen lijkt sowieso meer te worden gedronken. Volgens de World Health Organisation is het percentage drinkende individuen het hoogst in Europa, Rusland, de Amerika's, Australië, Nieuw Zeeland, Zuid-Korea en Japan (Ahlström 2004/2005:259). In Noord-Europa zijn België en Nederland opvallend matig. Mulder in *Vrij Nederland*: 'Vrijwel nergens in Europa wordt door volwassenen zo weinig gedronken als in Nederland, Nederlandse jongeren staan echter al jaren in de Europese top' (Mulder 2012:10)⁶. De over het alcoholgebruik onder de Hoornse jeugd handelende masterscriptie van Sanne Schweers genaamd *Alcohol & Jeugd*, die via www.scriptiesonline.uba.uva.nl bereikbaar is, biedt inzicht in de reden waarom jongeren drinken. Het versterken van de onderlinge banden vormt een belangrijke reden. Daar een alternatief voor bieden is de taak die Programma LEF zich ten doel stelt.

In ieder geval kan het alcoholgebruik van Nederlandse jongeren dus niet direct worden afgeleid uit dat van de volwassenen. Mogelijk behoort veel drinken in Nederland tot een bepaalde levensfase. Het door Ina Koning aangehaalde internationale onderzoek (zie voetnoot 1) wijst echter in een andere

richting. En dit laatste lijkt ook voor Volendam te gelden. Uit cijfers die GGD Zaanstreek-Waterland (zie tabel 1) mij op verzoek toezond, blijkt dat Volendam volgens de nieuwe norm onder de volwassenen aanzienlijk meer overmatige en meer zware drinkers kent dan gemiddeld in Nederland. Op basis van GGD-cijfers per gemeente (zie www.volksgezondheidenzorg.info // overmatige drinkers per GGD-regio, zie figuur 3) over 2016 (de oude norm) blijkt dat het aantal overmatige en zware drinkers in Volendam hoger ligt dan in vergelijkbare, maar streng calvinistische gemeenschappen als Katwijk, Urk en Bunschoten-Spakenburg. In hoeverre het aannemelijk is dat het drinkgedrag van ouderen hier wel van invloed is op dat van de jeugd is een vraag die ik uiteindelijk in paragraaf 2.E tracht te beantwoorden.

Cultuur

Cultuur is de wijze waarop een samenleving door middel van normen en waarden en de toetsing daarvan antwoord geeft op maatschappelijke vragen waarvoor een eenduidige oplossing ontbreekt: meerdere wegen leiden naar 'Rome'. De Amerikanen Inkeles en Levinson stelden op basis van literatuuronderzoek in 1954 vast dat de volgende kwesties in aanmerking komen om als wereldwijde gemeenschappelijke grondproblemen te worden beschouwd:

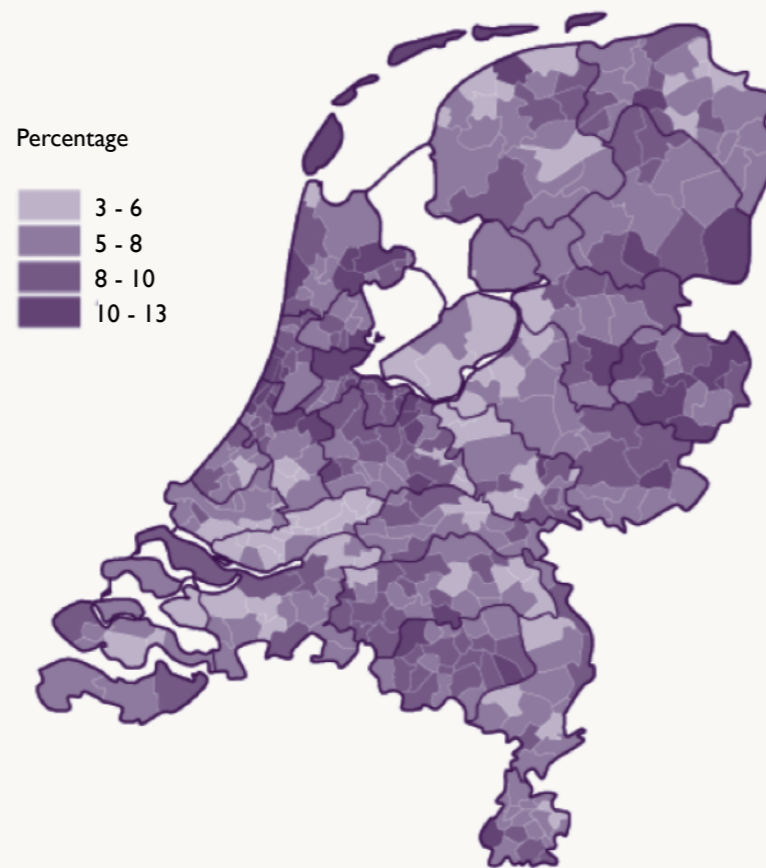
- 1) de verhouding tot gezag;
- 2) het heersende beeld dat mensen van zichzelf hebben, met name ten aanzien van:
  - de verhouding tussen individu en samenleving, en
  - de gewenste rollen van mannen en van vrouwen;
- 3) manieren van omgaan met conflicten, waaronder het beheersen van agressie en het uiten van gevoelens.

Kwantitatief onderbouwd model

Hofstede's voornaamste innovatie binnen betreffend onderzoeksgebied was zijn kwantitatief onderbouwde, uitgebreidere model waarin hij meerdere dimensies (zie hierna) onderscheidde. Net als in mijn artikel over de bestuurscultuur van de SKOV - *Uitdagingen voor de SKOV na 50 jaar vrijwillig one-tier-bestuur* (2REWIND, december 2017, p. 32-41) - vormt zijn cultuurmodel daarom mijn voornaamste gereedschap. In de volgende paragraaf vergelijk ik Volendam met Geert Hofstede's karakterisering van de Nederlandse cultuur. Hofstede onderscheidt, op basis van antwoorden op de door hem opgestelde gestandaardiseerde vragenlijsten, in *Cultures and organizations: software of the mind* (2010) met betrekking tot cultuurverschillen tussen landen (en regio's), die grotendeels bestaan uit waarden, de volgende zes tweepolige dimensies:

- 1) Machtsafstand (hoog versus laag);
- 2) Individualisme versus collectivisme;
- 3) Masculiniteit versus femininiteit;
- 4) Onzekerheidsvermijding (sterk versus zwak);

Figuur 3 Overmatige drinkers 2016 (oude norm)
Per gemeente volwassenen van 19 jaar en ouder

Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2016 GGD'en, CBS en RIVM

- 5) Lange of korte termijn denken;
- 6) Toegeeflijkheid versus terughoudendheid.

Iedere samenleving bevindt zich op elk van de zes dimensies (waarden) ergens op het continuüm tussen betreffende polen. Volgens Hofstede vormen dit niet eenvoudig te wijzigen kenmerken van een cultuur. Binnen een zesdimensionale ruimte is elke cultuur vrijwel uniek. Binnen elke dimensie varieert de score van 0 tot 100.

Een voorbeeld van een score op een van de eerste vier Hofstede dimensies kan een en ander wellicht verduidelijken. Op de Masculiniteitsindex (MAS, zie dimensie drie) bedraagt de score van Japan 95 en die van Zweden 5. Binnen Hofstede's cultuurmodel is Japan daarmee de meest masculiene cultuur en Zweden de meest feminiene. De rolverdeling tussen de seksen is in Japan sterker. Het zou kunnen verklaren waarom Japan geen homohuwelijk kent, waarom in Zweden seks strafbaar is wanneer de wederpartij (vaak de vrouw) er niet nadrukkelijk mee heeft ingestemd en waarom de grondwet van het Rooms-katholieke Ierland (nummer 7 met een score van 68) de 'vrouw in huis' clause kent: Daarin staat dat de vrouw het landsbe-

lang het beste dient door verantwoordelijkheid te nemen voor het huishouden.

In dit artikel over de Volendamse cultuur focus ik op de eerste vier dimensies die uit Hofstede's oorspronkelijke IBM-onderzoek afkomstig zijn. Anders dan bij deze eerste vier dimensies geeft Hofstede in 'Cultures and Organizations' (2010) bij de vijfde en zesde dimensie geen expliciete redenen die afwijkende scores tussen rooms-katholieke en protestantse culturen zouden kunnen verklaren. Dimensie vijf vindt zijn oorsprong in het (Chinese) confucianisme: de op de korte termijn gerichte Westerse landen scoren lager dan de Oost-Aziatische. In hoeverre de zesde dimensie, het onderscheid tussen toegeeflijkheid versus terughoudendheid, dat wel wordt teruggevoerd op het verschil tussen jager verzamelaars samenlevingen (toegeeflijkheid) aan de ene kant en intensieve landbouw samenlevingen (terughoudendheid) aan de andere kant, binnen het onderscheid tussen de Nederlandse en de Volendamse cultuur verklarende kracht heeft, verdient een nader onderzoek⁷, maar dat voerde in het kader van dit onderzoek te ver.

Zoals gezegd stel ik in paragraaf 2 de vraag of Volendam in Geert Hofstede's cultuurmodel op sommige (tweepolige) dimensies anders zou scoren dan Nederland. Elke verklaring voor de mogelijk van Nederland afwijkende scores binnen Hofstede's model dient te beginnen bij de vaststelling dat Volendam uiteindelijk een van de weinige nog vrijwel geheel rooms-katholieke vissersgemeenschappen in Nederland was. Hofstede toont overduidelijk aan dat de scores van rooms-katholieke en protestantse culturen op de eerste vier dimensies significant van elkaar verschillen en legt ook uit waarom. Ik gebruik 'was' in plaats van 'is' omdat de daadwerkelijke visserij (los van de wel sterk vertegenwoordigde visverwerkende industrie en detailhandel) in Volendam economisch gezien geen factor van belang meer is, en omdat het seculariseringproces in Volendam net zover gevorderd lijkt als in de rest van Nederland. Cultuur blijkt weerbarstiger. Volendams waarschijnlijke afwijkingen op de eerste vier cultuurdimensies vinden hun oorzaak mede in haar rooms-katholicisme. De dominante geloofsrichting in Nederland en rond Volendam is protestant terwijl Volendam vrijwel volledig rooms-katholiek is. Dit moet worden gezien in combinatie met het feit dat de visserij als voornaamste economische activiteit ervoor zorgde dat Volendam haar van de omgeving afwijkende cultuur

⁷ Hofstede, Hofstede & Minkov zijn die mening zelf ook toegedaan, zie *Cultures and Organizations* (2010), 3rd ed., p.281. In de kern is het idee dat landbouwsamenlevingen konden worden geplaagd door hongersnoden als de oogst mislukte. Volgens sommige cultureel antropologen is de overgang van een jager verzamelaarsamenleving naar een landbouwsamenleving de grootste ramp die de mens was overkomen. Volgens sommige godsdienstsociologen danken we onze Bijbel aan deze overgang.
⁸ Piet en Evert Koning (2002), 'Waarheid & Roddel', Uitgeverij De Stad, p. 153.

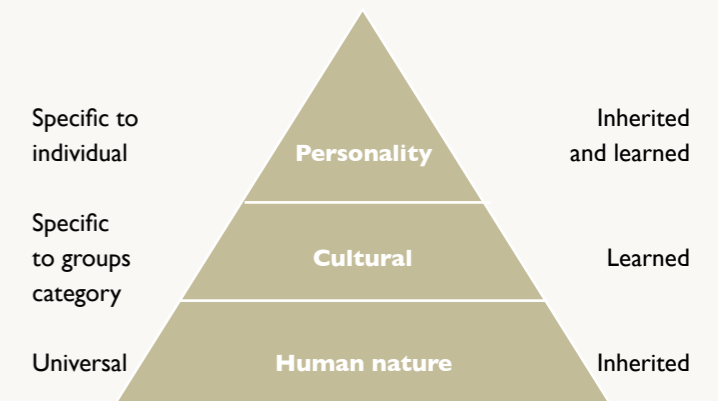
relatief lang heeft kunnen behouden. De mannen verlieten het dorp niet via de voorganger van de N247, maar via het Haven-gat. Het lijkt logisch dat dit het sterk vasthouden aan de eigen cultuur nog heeft vergroot. Tot 1896 was de Volendamse vader degene die met Kerst de vis sneed (zie kadertekst *De oprichting van de St. Jozefvereniging*). Aan het begin van de twintigste eeuw was het pastoraal streven erop gericht om Volendammers toch vooral met Volendammers te laten trouwen.⁸ Het succes van deze oproep, dat op de dag vandaag lijkt door te werken, heeft cultureel gezien uiteraard ook een conserverende werking. Een verwachte hogere collectivistische score is overigens eerder typerend voor plattelandsgemeentes, en niet zozeer voor het rooms-katholicisme (rooms-katholieke landen als Frankrijk en Italië scoren sterk individualistisch).

Bevindingen interviews

De door mij gekozen methode (semi-gestructureerde interviews met circa vijftig respondenten (plus decennia 'participerende observatie' - Hofstede las ik twintig jaar geleden voor het eerst)) wordt zowel binnen de wetenschap als binnen de onderzoeksjournalistiek gebruikt. Hoewel ik met dit artikel vanuit een bestaande wetenschappelijke theorie vertrok, en ik ook gebruikmaak van voetnoten, vertoont mijn betoog onmiskenbaar ook essayistische trekken. Met behulp van de door mij verwachte afwijkende scores op de vier dimensies probeer ik het eigen karakter van de Volendamse cultuur te schetsen en wellicht te verklaren. In strikte zin ontbreekt een wetenschappelijke onderbouwing echter. Sommige door mij veronderstelde verbanden zouden slechts na uitgebreid kwantitatief en wetenschappelijk onderzoek kunnen worden bewezen. Ik zou alle Volendammers die daarvoor het lef hebben willen oproepen om hun eigen cultuur eens aan een 'gewetensonderzoek' te onderwerpen. Zelfs als het niet mogelijk is om deze cultuur te veranderen, is het beter om het te begrijpen. 'Ken uzelf' stond in de Oud-Griekse tempel van Delphi op de muur.

Onder de door mij geïnterviewden bevonden zich ouders, Moedige Moeders, trainers, basisschool- en Don Bosco College-docenten, welzijnswerkers, zorgprofessionals, en

Figuur 4: Three levels of Uniqueness in Mental Programming

bestuursleden van sport- & culturele instellingen. Zowel niet-Volendammers als Volendammers. Tijdens de door mij afgenomen interviews onderzocht ik met behulp van tabellen uit Hofstedes 'Allemaal Andersdenkenden' (2.3, 2.4, 3.4, 3.5, 4.4, 4.6, 5.3 en 5.5) in hoeverre mijn respondenten verwachtten dat Volendams scores op Hofstedes dimensies afwijkend zouden zijn van de Nederlandse scores. Vervolgens was dan de vraag in hoeverre dit van invloed kan zijn op het alcohol- & middelengebruik.

Ik bespreek de eerste vier cultuurdimensies - inclusief een motivatie voor een afwijkende Volendamse score in paragraaf 2 - in de volgorde waarin Hofstede deze behandelde in 'Allemaal Andersdenkenden' (2000). Tenzij anders vermeld komen alle verwijzingen naar Hofstede uit dit boek. In paragraaf 2.E beantwoord ik de vraag in hoeverre Volendams waarschijnlijk afwijkende scores op deze cultuurdimensies van invloed zouden kunnen zijn op het alcohol- en middelengebruik onder de Volendamse jeugd. In paragraaf 3 probeer ik de vraag te beantwoorden of, en zo ja onder welke voorwaarden, Programma LEF het alcoholgebruik onder de Volendamse jeugd zou kunnen verminderen.

PAR. 2. SCOORT VOLENDAM ANDERS OP DE (EERSTE) VIER HOFSTEDE-DIMENSIES DAN NEDERLAND?, EN ZOU DAT EEN ROL KUNNEN SPELEN BIJ HET ALCOHOL- EN MIDDELENGEBRUIK ONDER DE VOLENDAMSE JEUGD?

2.A Machtsafstand (hoog versus laag)

Binnen Bar den Egelantier deed ergens eind jaren tachtig een kostelijke anekdote de ronde. Dit in verband met een vermeende woordenwisseling tussen de coach van het nationale handbalteam en een getalenteerde speler van HV Volendam die graag uitging, populair was bij de meisjes en uiteindelijk een bevredigende carrière als barkeeper tegemoet ging.

Coach: 'Als jij zo door gaat, kom je nooit in het Nederlands elftal'.

Speler: 'Als jij zo door gaat, kom jij nooit in de Blokhut (een jongerenbar MT).'

'Machtsafstand is de mate waarin de minder machtige leden van instituties of organisaties in een land verwachten en accepteren dat de macht ongelijk verdeeld is.'⁹

'Tabel 2.1 (niet hier opgenomen, MT) laat hoge Machtsafstand-waarden zien in de Romaanstalige landen (zowel Europese – Frankrijk en Spanje – als Latijnsamerikaanse) en in Aziatische en Afrikaanse landen.'¹⁰ Iedereen die het cultuurmodel van Hofstede kende, kon voorspellen dat de fusie tussen KLM en AirFrance vanwege de sterke afwijkende machts-

afstanden in beide landen moeizaam zou verlopen. Nederland kent een lage Machtsafstand, en Frankrijk, waarschijnlijk vanwege zijn Rooms-katholicisme, een hoge Machtsafstand. Omdat Volendam rooms-katholiek is, is de verwachting gerechtvaardigd dat de Machtsafstand hier hoger ligt dan gemiddeld in Nederland. In principe dient dit door de gehele samenleving heen zichtbaar te zijn: ouder versus kind, leraar versus leerling, werkgever versus werknemer, pastoor versus parochiaan. Mijn oma, als de pastoor op bezoek was, tot zijn opperste wanhoop, tegen mijn jeugdige ome Dickie, die qua rebelseid mijn eerste grote voorbeeld was: 'geef de pastoor eens een handje Dick'.

Mij valt op dat Volendamse kinderen hun (groot)ouders en oudere dorpsgenoten in het algemeen niet met u aanspreken terwijl dit in de rest van Nederland mij eerder gebruikelijk leek. Dit wijst op een lage Machtsafstand. Een respondent twijfelt er echter aan in hoeverre Volendam op dit punt verschilt van Nederland. Volgens hem geldt eerder het volgende adagium: egalitair en informeel in eigen (familie)kring en behoedzaam en formeler in de relatie met hogere klassen. Mijn ervaringen als leerling bij de Zuidwester (met één leraar als duidelijke uitzondering), als belastingadviseur in loondienst in Volendam, als commissaris bij de FC Volendam en als onderzoeker van de bestuurscultuur van het katholieke SKOV wijzen duidelijk in de richting van een hoge Machtsafstand. Nog altijd heb ik er veel moeite mee. Met elk gezag eerlijk gezegd. Figuur 4 verbeeldt dat schematisch. Ik geloof best dat Volendammers harde werkers zijn (ook typerend voor culturen met een hoge Onzekerheidsvermijding, zie paragraaf 2.D), maar wat ze zeker ook aantrekkelijk maakt is dat ze relatief volgzzaam zijn. De vraag is dan vervolgens wel hoe dit zich verhoudt tot het relatief hoge aantal zelfstandige ondernemers een gegeven dat ongetwijfeld in de visserij is geworteld.

Wanneer mijn eerste constatering wel juist is - Volendammers zeggen geen u tegen (groot)ouders en Nederlanders wel -, is het mogelijk dat die binnen rooms-katholieke culturen gebruikelijke hoge Machtsafstand werd verzacht doordat de afwezige mannencultuur (mogelijk een lagere machtsafstand) daarvan afweek. Misschien vormde de zee een mogelijkheid om aan deze hoge Machtsafstand te ontsnappen. Heeft de vermenging van beide culturen (aan wal versus op zee) ervoor gezorgd dat de uiteindelijke score voor Volendam minder eenduidig zal zijn? Alvorens hier nadere uitspraken over te kunnen doen lijkt verder onderzoek op dit punt noodzakelijk.

De voornaamste betekenis van de anekdote waarmee ik deze paragraaf opende, is wat mij betreft gelegen in het feit dat wij (mijn jeugdvrienden en ik) in de Egelantier het wel stoer vonden om het gezag zo uit te dagen. Ook dat zou inderdaad kunnen wijzen op het bestaan van een hoge Machtsafstand.

Voor wat betreft mijn onderzoek is het wellicht belangrijker dat ik (net als Hofstede) geen aantoonbaar verband zie tussen een bepaalde score op Machtsafstand en een (hoger) alcohol- & drugsgebruik.

2.B Collectivistisch versus Individualistisch

'Een samenleving is Individualistisch als de onderlinge banden tussen individuen los zijn: iedereen wordt geacht uitsluitend te zorgen voor zichzelf en voor zijn of haar naaste familie. Een samenleving is Collectivistisch als individuen vanaf hun geboorte opgenomen zijn in sterke, hechte groepen, die hun levenslang bescherming bieden in ruil voor onvoorwaardelijke loyaliteit.'¹¹

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen landen met een collectivistische en met een individualistische cultuur, maar binnen landen kunnen deze dimensies ook beiden aanwezig zijn. 'In landen met een dominante individualistische middenklasse komen soms regionale plattelandsculturen voor die hun collectivistische trekken nadrukkelijk hebben behouden.'¹² Dit lijkt ook voor Volendam te gelden. Uit de reactie van mijn respondenten op tabellen 3.4. en 3.5 uit Hofstedes 'Allemaal Andersdenkenden' kan de conclusie worden getrokken dat zij in grote meerderheid van mening zijn dat Volendam collectivistischer is dan Nederland.

Er bestaat een correlatie (samenhang) tussen een hoge Machtsafstand (de vorige paragraaf 2.A) en een hoge Collectivistische score: 'Veel landen die hoog scoren op de Machtsafstandindex scoren laag op Individualisme en omgekeerd. [...] In culturen waar individuen afhankelijk zijn van wij-groepen is men gewoonlijk ook afhankelijk van machtsfiguren.'¹³ Volendam kent, vooral onder de zogenoemde self-made ondernemers, ook zulke machtsfiguren.

'Het feit dat The Cats zolang bij elkaar zijn gebleven, heeft ook te maken met de Volendammer achtergrond, met de sociale controle en de vriendschap van de jongens die daar bijhoorde. Jip (Golsteijn, MT) is ervan overtuigd dat als The Cats een Amsterdamse groep was geweest ze al in 1967 uit elkaar waren gegaan.' (Geschiedenis van de palingsound, Tol & Veerman, p. 106)

Volendams mopje over Edammers dat iets zegt over het verschil in cultuur tussen Edam en Volendam:

Vraag: 'Waarom slaapt een Edammer altijd in een tweepersoonsbed?' Antwoord: 'Dan kan hij 's nachts ook dwars liggen.'

Uit het citaat van Jip Golsteijn leid ik af dat hij van mening was dat destijds in Volendam in vergelijking met Nederland de groep relatief belangrijker was. Ook de rechtszaak waar het onwaarschijnlijk succesvolle verhaal van The Cats uiteindelijk op uitliep, en die in de rest van Nederland ook op onbegrip stuitte, kan vanuit dit gezichtspunt wellicht beter worden begrepen. Het mopje zegt waarschijnlijk meer over Volendammers dan over Edammers. Volendammers houden niet van dissonanten, ze conformeren zich sneller aan de groep.¹⁴ Dat Volendammers zich binnen een eigen groep het meest op hun gemak voelen, blijkt ook uit het simpele, door mij vaak aanschouwde feit, dat zij op feestjes buiten Volendam veel moeite doen, bijvoorbeeld door tafels aan elkaar te schuiven, om het groepsgevoel intact te houden. Bij Volendammer feestjes zit iedereen doorgaans aan een lange tafel. Veel Volendammers gaan het liefst ook in groepen op vakantie.

Des te rijker een cultuur des te meer scoort zij op de dimensie collectivistisch versus individualistisch richting die laatste. Piet en Evert Koning verzetten zich in Waarheid & Roddel (p. 43-53) tegen het bestaande idee dat Volendam altijd arm is geweest. Zij maakten aannemelijk dat 80% van de Volendammers van 1820 tot 1930 meer geld verdienden dan ze op konden maken. Twee van mijn respondenten die zelf (groot) vaders hadden met een botter herinnerden zich echter wel degelijk ook armoede. Aannemelijk lijkt dat het huidige Volendam rijker is dan het negentiende eeuwse Volendam. Door-gaans leidt een toename van de welvaart ertoe dat een cultuur individualistischer wordt.¹⁵ De scores op de overige dimensies blijken stabiel. Het lijkt het aannemelijk dat Nederland vroeger ook meer collectivistisch is geweest, en dat Volendam net als andere plattelandsgemeenschappen in deze ontwikkeling wat 'achterloopt'. Dat deze dimensie ook in Volendam aan wijziging onderhevig is, zou wellicht kunnen worden afgeleid uit de heftige discussie die na de Nieuwjaarsbrand uitbrak naar aanleiding van de vraag of Kermis 2001 door moest gaan. Het toen veelgebruikte argument 'je kunt zelf beslissen of je deelneemt aan een feest' gaat voorbij aan het feit dat een collectief beslist om een feest te organiseren. In het negentiende eeuwse Volendam zou deze discussie waarschijnlijk niet zijn gevoerd.

Een citaat uit het rapport naar aanleiding van de Nieuwjaarsbrand 'Het derde klaphek voorbij' (Commissie Ringeling, 2001):

¹¹ Hofstede p. 71.

¹² Hofstede, p. 88.

¹³ Hofstede, p. 75-76.

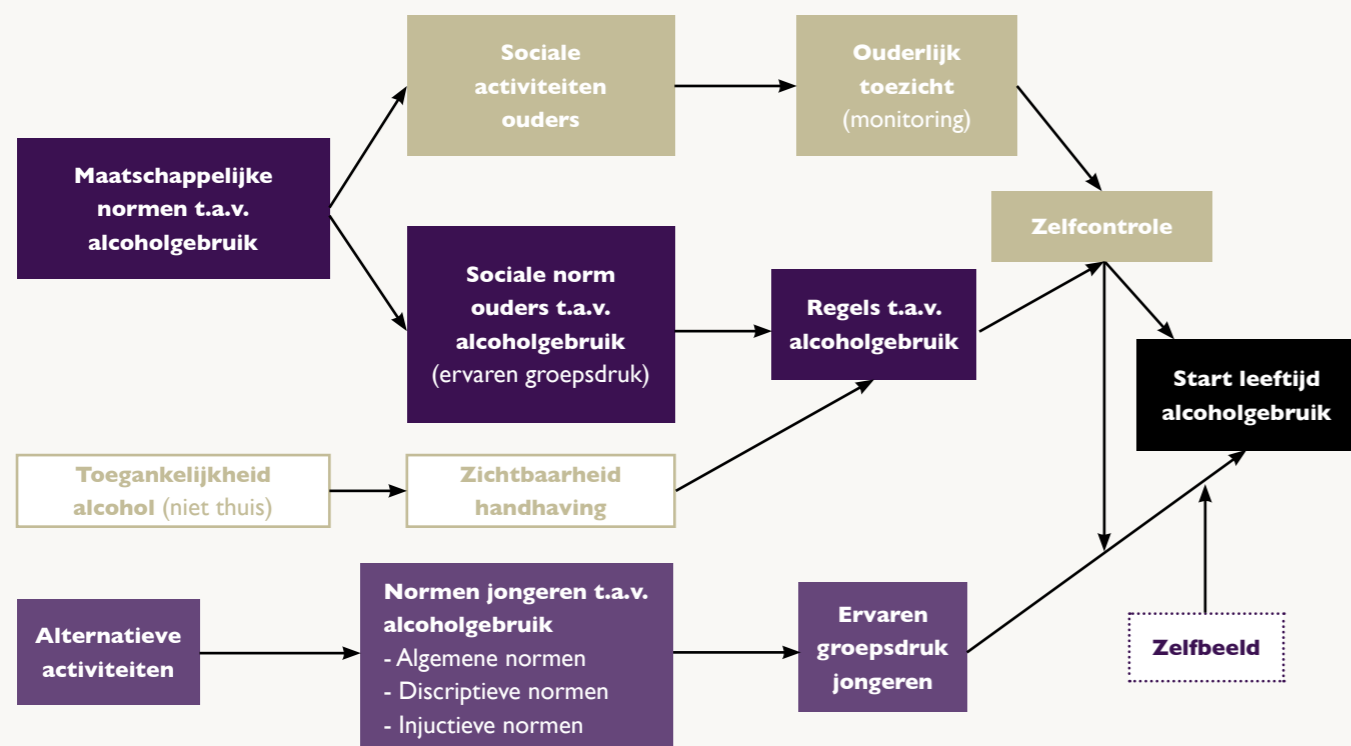
¹⁴ Hofstede, p. 99.

¹⁵ Hofstede, p. 103.

⁹ Hofstede, p. 39.

¹⁰ Hofstede, p. 40.

Figuur 5: Verklaringsmodel probleemdefinitie programma LEF

'Een volgend kenmerk van de Volendamse samenleving is de hechtheid van de sociale bindingen. De familiebanden zijn zeer sterk en worden zorgvuldig in stand gehouden met regelmatig familiebezoek: zondag na de kerk bij (schoon-) moeder op de koffie. Daarnaast vervullen ook de eerder genoemde vriendengroepen een belangrijke rol. Hier stuiten we overigens op een merkwaardig verschijnsel. Het harde werken van veel Volendammers leidt volgens vele respondenten tot een gebrek aan aandacht voor de eigen kinderen, die men zonder zich daarover veel gedachten te maken de straat op ziet gaan om daar met hun vriendenkring rond te hangen. Op zichzelf is dat, gezien de gehechtheid aan eigen familie, toch wat vreemd. Kennelijk vervullen deze familiebanden, zo zou men kunnen vermoeden, vooral een integratieve functie. Ze zijn vooral de basis voor ontwikkeling en handhaving van maatschappelijke netwerken. De hechtheid van de familieband vertaalt zich niet in een buitengewone zorgzaamheid. Daarvoor heeft men, naast de eigen drukke banen en het intense sociale leven, gewoon geen tijd. Bovendien: de samenleving zelf is zorgzaam genoeg, zo meent men.'

De extra aandacht die de 'extended family' (hierna: de uitgebreide familie) krijgt, gaat in Volendam ten koste van de aandacht voor de 'nuclear family' (hierna: het gezin) lijkt de commissie Ringeling hier te concluderen. Wetenschappelijk onderzoek wijst uit dat kinderen in collectivistische culturen inderdaad meer vrijheid genieten.¹⁶ Het bekende Afrikaanse

¹⁶ Mosier, C.E. en Rogoff, B. (2003), Privileged Treatment of Toddlers: Cultural Aspects of Individual Choice and Responsibility, *Developmental Psychology* Vol. 39, No. 6, 1047-1060, The American Psychological Association, Inc.

gezegde 'It takes a village to raise a child' kan er deels mee worden verklaard. Dit kan wellicht ook de soms onder Volendamse ouders de kop op stekende neiging verklaren, de verantwoordelijkheid voor een bepaald onderdeel van de ontwikkeling van, of het toezicht op de eigen kinderen gedeeltelijk af te schuiven op anderen, zoals bijvoorbeeld een school. Tijdens een voorlichtingsavond over gamen en gokken vroeg een ouder waarom deze voorlichting niet op school werd gegeven. 'Omdat schooldirecteuren zich erover beklagen dat de verantwoordelijkheid daarvoor te snel bij de school komt te liggen', was het antwoord van de Moedige Moeder die de bijeenkomst leidde (zie ook paragraaf 2.D Onzekerheidsvermijding).

Verminderd ouderlijk toezicht draagt op zichzelf bij aan meer alcohol- & drugsgebruik onder alle jongeren, zo ook de Volendamse jeugd. Aan het door Ringeling genoemde familiebezoek zondag na de kerk zouden ook de avondjes op de zaterdagavond kunnen worden toegevoegd. De grote gezinnen van toen lijken vervangen door de grote vriendengroepen van nu. Hoeveel avondjes hebben Volendamse ouders met kinderen in de gevoelige leeftijd (12 t/m 17 jaar) gemiddeld per jaar? Verschillende respondenten schatten in dat Volendamse ouders met kinderen in deze leeftijd vaker op zaterdagavond niet thuis zijn dan de gemiddelde Nederlandse ouder. Een van drie factoren die ertoe hebben bijgedragen dat de interventie de maandelijkse alcoholconsumptie van de IJslandse jeugd heeft verlaagd, was de kennis van ouders over hoe en met wie jongeren de avond doorbrachten.¹⁷ Uit door mij gevoerde gesprekken lijkt de conclusie te kunnen worden getrokken dat ouders die in het verleden op zaterdagavond

altijd thuis waren om hun kinderen in de risicoleeftijd op te kunnen vangen minder problemen hadden met ongewenst alcohol- of middelengebruik. Een cruciale vraag is dan ook of ouders van kinderen in de leeftijd van twaalf tot zeventien jaar bereid zijn het aantal op zaterdagavond te bezoeken avondjes drastisch te verminderen wanneer hun kinderen meer toezicht nodig hebben om te voorkomen dat zij te vroeg alcohol gaan gebruiken. Als hetgeen de Commissie Ringeling beweert juist is - in Volendam gaat aandacht voor de uitgebreide familie ten koste van aandacht voor het gezin -, is het de vraag in hoeverre Programma LEF in staat zal zijn om op dat punt een ommekeer teweeg te brengen. Volgens de ouders die ik heb gesproken vormt dat geen eenvoudige opdracht. Wellicht is het een idee om te beginnen met besloten groepen ouders waarvan de kinderen een vriendenploeg vormen. Dat ook dit moeizaam kan verlopen bleek uit een verhaal van een respondent dat ongeveer tien jaar geleden speelde. Een groep ouders van een vriendenploeg van vijftien en zestienjarigen die al harddrugs gebruikten, zocht gezamenlijk contact met een hulpinstantie. Uiteindelijk mislukte het voornemen een gezamenlijk front te vormen omdat sommige ouders op de zaterdagavond niet thuis wilde blijven.

Een andere respondent vertelde dat de kans dat het kind van de ouder die tegen de stroom in als 'klokkenluider' optreedt, voor Volendammers sowieso lastig omdat zij geen dissident willen zijn, uit de vriendengroep wordt verwijderd niet denkbeeldig is. De moeilijkheid om alle ouders op één lijn te krijgen (en te houden), doet mij als econoom denken aan de instabiliteit van kartels. Mij is nog niet geheel duidelijk op welke wijze het de ouders van één kind voordeel biedt om onder een gezamenlijke afspraak met de andere ouders om hun kind bij te sturen uit te komen. Misschien zijn ze toch niet overtuigd van de ernst of vinden ze het teveel tijd en moeite kosten. Door deze toegeeflijkheid ten opzichte van hun eigen kind worden echter ook de andere ouders en hun kinderen benadeeld.

De oplossingsrichting die de toenmalige directeur Club & Buurthuiswerk Jaap Schilder (Dibbes) in 2007 onder de naam 'Er is volk thuis' aan de toenmalige wethouder voorhiel is de volgende. Laat een functionaris met goede opbouwwerkcapaciteiten elk jaar drie maanden na het begin van het eerste jaar op de middelbare scholen binnen de gemeente Edam-Volendam (het Don Bosco College en de Triade) de dan geformeerde vriendengroepen in kaart brengen. Vervolgens kan hij/zij de ouders per vriendengroep uitnodigen (of eerst individueel) voor een gezamenlijk gesprek om hen van de noodzaak te overtuigen om samen een strategie te ontwikkelen (bijv. door op zaterdagavond vaker thuis te zijn) om te voorkomen dat hun kinderen te jong alcohol gaan gebruiken. In dit scenario ontbreekt een klokkenluider en idealiter zou de ouder die niet mee wil werken door de andere ouders in het gareel kunnen worden gebracht. Dat de toenmalige wethouder deze suggestie, die de moeite van het proberen waard lijkt, niet heeft overgenomen zou verband kunnen houden met de hieraan

verbonden kosten die misschien al snel € 40.000 per jaar bedragen. Ter vergelijking: aan de Brijder stichting werd in 2018 € 9.500 betaald voor verleende diensten en aan de Moedige Moeders werd € 17.000 aan subsidie verstrekt. Voorkomen is beter dan genezen, vormt een sterk argument voor 'Er is volk thuis'.

In het Onderzoeksrapport Programma LEF (4) d.d. 15-11-2018 werd op p.13 geconcludeerd dat peer pressure (groepsdruk) tussen ouders op Volendam een rol lijkt te spelen bij het alcoholgebruik van jongeren. Opgemerkt werd ook dat in het bestaande wetenschappelijke onderzoek op dit terrein deze factor niet eerder naar voren kwam. Volendamse ouders lijken bang te zijn dat hun kind 'er niet meer bij hoort' of zelfs 'uit de groep wordt gezet' wanneer zij als ouders hun kinderen zouden verbieden om alcohol te drinken. Een als psycholoog geschoolde, in de zorg werkzame ouder vertelde mij dat zij haar veertienjarige kind met kermis ook twee blikjes bier meegaf. Haar kind had al eens een jaar thuis gezeten nadat hij uit zijn vriendenploeg was verbannen. Dát nooit meer was haar stellige reactie. Ik denk dat de (aanvankelijke) veranderingsbereidheid van de gemiddelde Volendamse ouder op dit punt niet te hoog moet worden ingeschat. Voor Programma LEF ligt hier een immense taak.

Van groot belang lijkt hoe de besluitvorming omtrent eventueel middelengebruik binnen groepen jongeren verloopt. Los van Volendams waarschijnlijk hogere score op de dimensie collectivistisch geldt onder jongeren sowieso een sterke groepsdruk: 'Anyone who has enjoyed (or endured) the experience of bringing up children will readily affirm the importance of children's peer groups as a defining influence on their attitudes and behaviour. Adolescence can be a particularly testing time in this regard as the young person develops sometimes alarming new preferences in erotic behaviour, substance usage and musical styles - 'sex and drugs and rock 'n' roll', as it were. Such changes usually coincide with other new behaviours: endless telephone conversations with friends and much apparently aimless but seemingly deeply meaningful 'hanging out' on street corners and in pubs and clubs.'¹⁸ Tot op zekere hoogte is het experimenteren met middelengebruik normatief gedrag voor pubers en adolescenten. Hierbij spelen vrienden een grote rol, en uiteraard ook de sociale media. Sociale media lijken genoemde peer pressure nog te verhogen. Een respondent-ouder wees erop dat sociale media ook peer pressure tussen groepen verhoogd. Door sociale media is immers ook het gedrag binnen andere groepen jongeren (waar men geen onderdeel vanuit maakt) tot op zekere hoogte zichtbaar. Daarentegen kan een app-groep van ouders van jongeren die een vriendengroep vormen

¹⁷ Koning, I.M., (2018), Het IJslandse model in Nederland: wat kunnen we ervan leren?, Gemeente Edam-Volendam.

¹⁸ Brown, R., (2000) 'Group Processes, Dynamics within and between groups', Second Edition, Blackwell Publishers, Oxford, UK, p.138/139.

de informatie-uitwisseling tussen hen mogelijkwerijs ook verbeteren. Peer pressure en sociale media kunnen in principe zowel negatieve als positieve gevolgen hebben. Hoofd Podium & Cultuur PX Bianca Vos benadrukt in haar artikel *Kunst & Cultuur: tijdverdrif of van groter belang*¹⁹ vooral de negatieve gevolgen van peer pressure: 'Je moet namelijk sterk in je schoenen staan weerstand te bieden aan groepsdruk en de verleidingen die daarbij horen.' Iets waar al jaren vanuit particulier initiatief aandacht aan wordt besteed via Project Glashelder. Het bedrijfsleven (Schoonmaakbedrijf Succes), verenigingsleven (HV KRAS/Volendam, Basketbalvereniging Volendam, Volleybalvereniging MOVE) en gemeente Edam-Volendam trekken daarin gezamenlijk op om kinderen te motiveren en te enthousiasmeren: niet drinken voor je zestiende is cool. De grootste Volendamse sportvereniging RKAV Volendam doet hier niet aan mee, en zegt dit op haar eigen manier te willen doen, maar de resultaten daarvan blijven in het beste geval onduidelijk.

De Volendamse cultuur kan, wanneer zij wordt afgezet tegen de gemiddelde Nederlandse cultuur, als relatief collectivistisch worden gekenschetst. Er bestaat een direct verband tussen op zaterdagavond afwezige ouders (in casu feitelijk een collectivistisch kenmerk) en een hoger alcohol & middelengebruik onder de jeugd.

2.C Masculiniteit versus femininiteit

Hoger harder verder wil ik gaan, en anders dan een ander anders begin ik er niet aan.'

(Hoger Harder Verder, 3JS)

'Een samenleving is Masculien als sociale sekse-rollen duidelijk gescheiden zijn: mannen worden geacht assertief en hard te zijn en gericht op materieel succes; vrouwen horen bescheiden en teder te zijn en vooral gericht op de kwaliteit van het bestaan. Een samenleving is Feminien als sociale sekse-rollen elkaar overlappen: zowel mannen als vrouwen worden geacht bescheiden en teder te zijn en gericht op de kwaliteit van het bestaan.'²⁰

Rooms-katholicisme wordt wel in verband gebracht met masculiniteit en zelfs met een machismocultuur.²¹ Nederland staat op de Masculiniteitsindex in Hofstede's onderzoek²² van de drieënvijftig onderzochte nationaliteiten op plaats eenenvijftig. Europese Rooms-katholieke landen als Italië (met een score van 70 een gedeelde vierde plaats), Ierland (met een score van 68 op plaats 7), België (met een score van 54 een tweëntwintigste plaats), Frankrijk (met een score van 43 een gedeelde vijfendertigste plaats) en Spanje (met een score van 42 een gedeelde zevenendertigste plaats) scoren allemaal veel hoger dan Nederland, dat 14 scoorde. Uit de reactie van mijn

¹⁹ 2REWIND, december 2016, p.19.

²⁰ Hofstede, p. 108.

²¹ Hofstede, p. 132 e.v.

²² Hofstede (1980), p. 111.

²³ Hofstede, p. 135.

respondenten op tabellen 4.4. en 4.6 uit Hofstede's 'Allemaal Andersdenkenden' kan de conclusie worden getrokken dat zij in grote meerderheid van mening waren dat Volendam masculiener is dan Nederland. Dat Volendams hogere score op masculiniteit inderdaad in het Rooms-katholieke geloof is geworteld, en niet in de visserij (en in hoeverre die twee factoren van invloed op elkaar zijn), zou via een enquête waarin Volendam wordt vergeleken met het streng calvinistische Urk wellicht kunnen worden getoetst.

Het eerste gedeelte van het hierboven weergegeven tekstfragment uit een kenmerkend liedje van de Volendamse band 3JS lijkt te verwijzen naar de haast spreekwoordelijke Volendamse wedijver. Altijd de beste willen zijn, was het kenmerk dat bekende Volendammers als Piet Veerman van The Cats en de leden van de BZN steevast noemden als hen om een verklaring werd gevraagd voor Volendams succes op het gebied van sport en muziek. In de aflevering van de NPO 2-serie Voor de vorm (18 oktober t/m 6 december 2018), die over Venetiaans glas ging, herkende ik iets van de Volendamse mentaliteit. In het Middeleeuwse Venetië werden alle glasblazers vanwege het brandgevaar op hetzelfde eiland geplaatst. Dicht op elkaar zittend wilden zij zichtbaar voor elkaar de beste zijn. De voortdurende innovatie die hiervan het gevolg was, zorgde voor de roem van het Venetiaanse glas. Het is kenmerkend voor een masculiene samenleving.

Het tweede gedeelte van het tekstfragment - 'en anders dan een ander anders begin ik er niet aan' - kan daarnaast verwijzen naar de wil om binnen het collectief zichtbaar te blijven, en dus om te kunnen ontsnappen aan de in vorige sub paragraaf besproken groepsdruk (collectivistisch). Deze verhoogde zichtbaarheid wordt ook via conspicuous consumption (opvallend opzichtige consumptie) bereikt (zie ook de redenering van een van mijn respondenten later in deze sub paragraaf).

Binnen masculiene culturen leeft het ideaal van een prestatieaanspraak en binnen feminiene samenlevingen het ideaal van een welvaartsaanspraak.²³ Sinds mensenheugenis wordt de gemeente Edam-Volendam, waarvan Volendam verreweg de grootste kern vormt, bestuurd door een coalitie die als rechts (met eerst de KVP toen het CDA, vervolgens VD'80 en nu Lijst Kras als dominante partijen) gekenschetst zou kunnen worden. Volendam staat binnen Nederland ook bekend als een rechts dorp. De vrij ruwe omgangsvormen die vooral voor de Nieuwjaarsramp kenmerkend waren binnen de lokale politiek vormen ook een masculien kenmerk. Het vertoonde veel overeenkomsten met de politieke omgangsvormen binnen een masculien land als Amerika.

In de inleiding merkte ik al op dat het zeer masculiene Japan geen homohuwelijk kent. In het, ten opzichte van het zeer feminiene Nederland, masculiene Volendam lijkt het nog steeds minder vanzelfsprekend om als homoseksueel uit de kast te komen. In hoeverre dit eerder samenhangt met het feit dat Volendams een plattelandsgemeente is, zou verder

Urk

onderzocht kunnen worden door Volendam op dit punt te vergelijken met Urk.

De bespreking van de dimensie Onzekerheidsvermijding (onderdeel 2.D) - 'Wat anders is, is gevaarlijk' noemde Hofstede het hoofdstuk waarin hij deze dimensie behandelt - bevat ook een verklaring waarom Volendam qua politieke kleur als rechts gekenschetst zou kunnen worden. Interessant is daarnaast de vraag of de hogere score op masculiniteit (onbewust) ook invloed heeft op het feit dat de gemeente Edam-Volendam meer investeert in sport dan in cultuur (dit verschil komt ook terug bij de financiering van alternatieve activiteiten in het kader van Programma LEF: € 75.000 voor sport versus € 15.000 voor cultuur). Een hogere score op Onzekerheidsvermijding kan van invloed zijn geweest op laatstgenoemd, opvallende verschil (zie ook sub paragraaf 2.D).

Tijdens het onderzoek dat ten grondslag lag aan het artikel van Tuyp en Zwarthoed *Onderwijs in de 21e eeuw: Het belang van kunstonderwijs binnen een datagedreven onderwijssysteem*²⁴ gaven de twee kunstdocentes van het in Volendam gelegen Don Bosco College aan dat veel Volendamse ouders hun kinderen dringend adviseerden om examenvakken te kiezen die een direct economisch nut hadden. Ook dit is kenmerkend voor een masculiene samenleving. En zijn die vooral op financieel succes gerichte Volendamse popmuziekacts ook geen teken van masculiniteit? Niet hun artistieke integriteit maar vooral het materiële succes van The Cats lijkt het voorbeeld te zijn geweest.

Hoewel de cultuurrelativist Hofstede een dergelijk verband nergens suggereert - masculiniteit wordt zelfs geassocieerd met strengere regels²⁵ -, stel ik mezelf toch voor dat een

hogere score op masculiniteit theoretisch op verschillende manieren (in)direct zou kunnen leiden tot een hoger alcohol- & drugsgebruik. De volgende redenering is kortom wellicht wat speculatief. In mijn voorwoord bij 2REWIND december 2017 opperde ik de mogelijkheid dat Volendams opmerkelijke succes op het gebied van teamsporten weleens gelegen zou kunnen zijn in de combinatie van een in vergelijking met Nederland in zijn geheel hogere score op zowel collectivisme als masculiniteit. Die anekdote met de handbalcoach uit paragraaf 2.A kan er ook op wijzen dat sportief succes een uitbundige feestcultuur simpelweg als keerzijde heeft, een eigen variant van 'Work hard, play hard'.²⁶ Kan het af en toe ontsnappen aan de hoge prestatiedruk in combinatie met de zichtbaarheid van die prestaties een reden zijn om alcohol of andere middelen te gaan gebruiken? Een als psycholoog geschoolde respondent redeneerde als volgt: men doet alles en laat veel om binnen het dorp meer aanzien te verwerven (waaronder ook met behulp van conspicuous consumption (doelbewust opvallende consumptie) geëtaleerde rijkdom). Het gevolg is dat men zich te eenzijdig ontwikkelt en vaak geen tijd heeft voor hobby's. De behoefte om op dat relatief korte moment van ontspanning toch 'een andere geest te kunnen halen' maakt alcohol & middelengebruik (en gamen) heel verleidelijk.

Een andere vraag is in hoeverre een rol speelt dat de Volendammer jeugd mogelijk meer te besteden heeft omdat ze

²⁴ 2REWIND, december 2016, p.10-18.

²⁵ Hofstede, p.128.

²⁶ Hofstee, Mikkel, 'Alcoholpreventie? Vraag je ook eens af wat ons doet drinken', NRC 26 oktober 2018, *Opinie*, p.19.

vaak al snel een goed verdienend bijbaantje hebben, of wat betreft de jongvolwassenen, omdat deze, vanwege het feit dat ze in Amsterdam studeren maar huis blijven wonen, bepaalde kosten niet hebben.

Hoewel dit in onze tijd strikt genomen misschien geen voorbeeld meer is van duidelijk gescheiden sociale seksrollen (zie de definitie aan het begin van dit onderdeel) bestaat er een deels in de visserij geworteld cultuurkenmerk (zie kader *De stichting van de Jozefvereniging*) dat hier toch verband mee houdt, namelijk dat mannen en vrouwen (en ook nog meisjes en jongens) nog steeds relatief vaak apart uitgaan. In de door mij (geb. 1968) gedurende mijn adolescentie bezochte Bar den Egelantier liet voor zaterdagavond tien uur vrijwel niet één meisje of vrouw zich zien. Slechts op zon- & hoogtijdagen waren zij vroeg in de middag ook al van de partij. Maar goed, het was wel zo dat 'de Egel' feitelijk een voetbalcafé was. 'De leren-petten-bar noemden wij dat altijd', schamperde een latere studiegenoot van mij, die met name in de Wir-War Bar en het daaronder gelegen Blokhutje resideerde. Een Volendamse vrouw (geb. circa 1980) die bij de ABN werkt, vertelde mij dat haar collega's het maar vreemd vinden dat zij in Volendam alleen met vrouwen uitgaat. De Volendamse ondernemersvereniging Palingprofs organiseert meerdere malen per jaar een Ladies Night. In hoeverre dat elders in Nederland ook gebruikelijk is, is mij niet bekend.

Gaat de Volendamse jeugd van tegenwoordig nog steeds gescheiden uit? Volgens een respondent (geb. jaren negentig)

De stichting van de St. Jozefvereniging (de Jozef)²⁷

Het verhaal van de stichting van de voor mannen bedoelde St. Jozefvereniging wordt verteld in 'Schipper op, Schipper af', Piet en Evert Koning (2005, p.37 e.v.) Na de zeven levens eisende storm van 1896 keerde de Volendammer vloot de Noordzee de rug toe. Tot dan toe was de Volendammer vader de man die met Kerst de vis kwam snijden. Nu de mannen elk weekend thuis kwamen sneden ze elke zondag de vis. Als ze in het weekend echter te vaak het café zouden bezoeken vreesde men problemen. Feitelijk heeft de Kerk toen het vrij strenge toezicht van de Kanser op de uit bijna driehonderd schippers en knechten bestaande, in Terschelling gelegen Volendammer noordzeevloot overgenomen. Daartoe opende in 1903 de vereniging van Jozefgezellen aan de haven in het pand waar nu Café de Vrijheid is gevestigd. Daar kon je alleen bier krijgen en dat werd niet beschouwd als geen drank. Na de hoogmis haalden de mannen er twee voor het eten. De vrouwen zetten zich ondertussen aan het bereiden van het warm eten. Daarna voor de Vespers nog een wakker tokkie toe. En zo schijnt dat dus eeuwen te zijn gegaan.

zijn er nog steeds vriendinnengroepen en vriendengroepen (man en vrouw apart): 'Op 16 jarige leeftijd ging je voorzitten met je vriendinnen, soms al met vrienden. In de kroeg werd het pas gemengd. Nu hebben we af en toe 'een feestje van de mannen, waar de vrouw bij mag zijn'. Of 'feestjes met stellen'. De feestjes worden dus langzaam gemengd.' Dit lijkt dus leeftijdsgebonden, zodat de conclusie gerechtvaardigd lijkt dat gescheiden uitgaan nog steeds gebruikelijk is. Kennen gemengde gezelschappen gemiddeld genomen een minder hoog testosteron-gehalte (uiteindelijk minder masculien) dan strikt mannelijke gezelschappen en kennen zij een wat strengere sociale controle? Ligt eventuele stoerdoenerij door te experimenteren met drugs of wie het meeste alcohol op kan dan minder voor de hand? Omdat de in de vorige alinea opgenomen redenering van een respondent logisch klinkt - een hogere score op masculiniteit zorgt voor een tussen Volendammers woedende concurrentiestrijd die geen tijd overlaat voor hobbies, waardoor alcohol- & middelengebruik aantrekkelijk wordt als een soort snelweg naar gemakkelijke ontspanning - kan verder onderzoek in die richting wenselijk zijn. Vooralsnog moet ik echter concluderen dat ik wat betreft Volendam geen sterk verband aannemelijk kan maken tussen een hogere score op masculiniteit en een hoger alcohol & middelengebruik.

2.D Onzekerheidsvermijding (zwak versus sterk)

'Onzekerheidsvermijding is de mate waarin de leden van een cultuur zich bedreigd voelen door onzekere of onbekende situaties; dit gevoel wordt onder andere uitgedrukt in nerveuze spanning en in een behoefte aan voorspelbaarheid: aan formele en informele regels.'²⁸

'Alle voormalige Romeinse gebieden (waar men tegenwoordig een Romaanse taal spreekt) verwierpen uiteindelijk de Reformatie en bleven rooms-katholiek.'²⁹ 'De correlatie met onzekerheidsvermijding is heel verklaarbaar, omdat de rooms-katholieke Kerk haar gelovigen een zekerheid verschaft die in de meeste protestantse groepen ontbreekt.' [...] 'de biecht is een gebruik dat past bij het sterk onzekerheid vermijdende cultuurpatroon. Als een regel niet kan worden nageleefd, is de biecht een manier om de regel te behouden en de schuld bij het individu te leggen.'³⁰ 'In samenlevingen met een sterke Onzekerheidsvermijding werken mensen graag hard, of hebben het althans graag druk.'³¹ Uit de reacties van mijn respondenten op de al genoemde tabellen 5.3 en 5.5 uit 'Allemaal Andersdenkenden' concludeer ik dat de Volendamse cultuur in vergelijking met de Nederlandse cultuur waarschijnlijk wordt gekenmerkt door een sterke Onzekerheidsvermijding. De

²⁷ Piet en Evert Koning (2005), 'Schipper op, Schipper af', Uitgeverij de Stad, Edam, p. 37-40

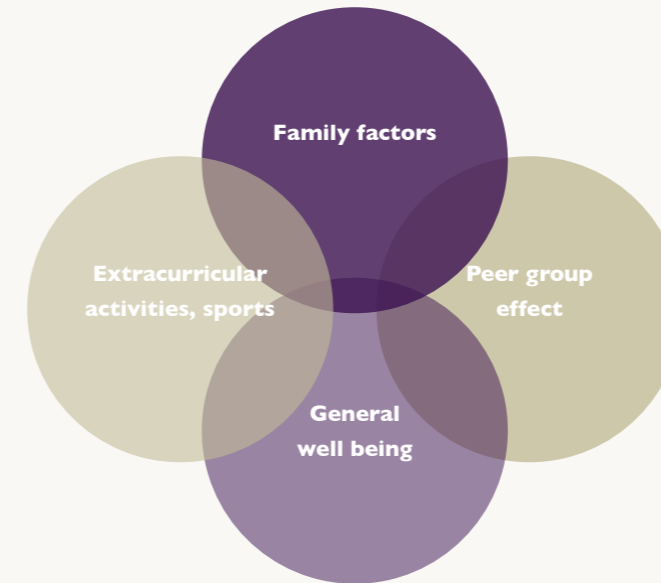
²⁸ Hofstede, p. 144.

²⁹ Hofstede, p. 166/167.

³⁰ Hofstede, p. 168.

³¹ Hofstede, p. 155.

Figuur 6: Risk and Protective factors influencing child's health

in Volendam ingeburgerde termen voor niet-Volendammers - 'vroimdelui' en 'jas' - zijn in dit verband ook veelzeggend. Onzekerheidsvermijding moet niet worden verward met het vermijden van risico's. Onzekerheid verhoudt zich tot risico als angst tot vrees. Vrees en risico zijn beide gericht op iets specifiek. Daarom vormde het risico van de zee, en vormt het ondernemersrisico geen probleem. Dat rooms-katholiek leven in een wereld waar de ultieme waarheid bestaat, kan verklaren waarom binnen deze culturen onzekerheid sneller stress oplevert (en bijvoorbeeld eerder wordt beantwoord met een roep om wet en orde). Wilders' populariteit op Volendam zou hier ook mee kunnen worden verklaard. De 'tovenaarsleerling' (dixit Bolkestein) speelt virtuoos in op dit onbestemde angstgevoel. 'In samenlevingen met een zwakke Onzekerheidsvermijding is het gemiddelde alcoholgebruik laag, zoals ook blijkt uit de cijfers voor leversclerose als doodoorzaak' (onderzoek door de Ierse psycholoog Richard Lynn³²). Op basis van GGD-cijfers per gemeente (zie www.volksgezondheidzorg.info // overmatige drinkers per GGD-regio, zie ook figuur 3) lijkt inderdaad te kunnen worden geconcludeerd dat het aantal zware drinkers in Volendam hoger ligt dan in vergelijkbare streng calvinistische gemeenschappen als Katwijk, Urk en Bunschoten-Spakenburg. De wethouder lijkt het probleem hier ook te zien: zie par. 1.3. onderdeel 2 van Programma LEF: '(...) alsmede inzetten op het normaliseren van middelengebruik onder volwassenen'.

'Een verschil tussen de twee typen cultuur (zwakke versus sterke Onzekerheidsvermijding, MT) dat vooral optreedt op het niveau van het basis- en voortgezet onderwijs, ligt in de relatie tussen ouders en leraren. In culturen met een sterke Onzekerheidsvermijding zijn ouderavonden bestemd voor voorlichting aan de ouders. Ouders zien zichzelf als leken en leraren als de deskundigen die het kunnen weten.'³³ In landen

met een zwakke Onzekerheidsvermijding proberen leraren vaker om ouders te betrekken bij het leerproces van hun kinderen: zij spannen zich in om naar ideeën van ouders te luisteren, en initiatieven van de ouders zijn welkom.³⁴ Het kost mij weinig moeite om in de eerste houding (sterke Onzekerheidsvermijding) de houding van de Stichting Katholiek Onderwijs Volendam (SKOV) jegens de Volendamse ouders en vice versa te herkennen. Natuurlijk is het voor de SKOV moeilijk om een lerende organisatie te worden: in haar DNA zit dat zij als deskundige de wijsheid in pacht behoort te hebben. Het door een goed ingevoerde respondent aan de SKOV toegekende 'not-invented-here-syndroom' (zie Uitdagingen voor de SKOV na 50 jaar vrijwillig one-tier bestuur, 2REWIND 2017, p.40 eerste kolom) kan dus worden verklaard vanuit een hoge score op Onzekerheidsvermijding.

Er zou ook nog een meer indirecte, mogelijke oorzaak voor te vroeg alcoholgebruik onder de jeugd kunnen zijn: te weinig investeringen in (jongeren)cultuur. Dat er te weinig wordt geïnvesteerd in jeugdcultuur is een conclusie die ook wordt getrokken in de Beleidsnota 2018-2022 Kunst & Cultuur (p. 13). De vorige wethouder Samenleving (ook CDA) die een haast verbeterd anti-drugs & alcoholbeleid voerde, maakte in 2009 tevens bekend de subsidie aan de muziekschool ruimschoots te halveren. In de eigen Beleidsnota 2018 - 2022 neemt de gemeente Edam-Volendam in een overzicht op pagina 13 een veelzeggende positie in. Zij besteedde in 2017 € 24 per inwoner aan kunst & cultuur terwijl het Nederlandse gemiddelde op € 98 per inwoner ligt. In de periode 2018 - 2022 wordt er € 70.000 per jaar extra besteed. € 2 (!) extra per inwoner dus. Het in Volendam tot voor kort dominante lokale CDA (in combinatie met voorkeurscoalitiegenoten en geestesverwanten VD'80 en Lijst Kras) met hun bijna strikt Volendamse, rooms-katholieke KVP-basis (met republikeinse trekjes) lijkt in belangrijke mate verantwoordelijk voor dit zuinige cultuurbeleid en bijvoorbeeld de sterke voorkeur voor 'law and order' (in paragraaf 2.C. is al aangegeven dat dit ook een masculien kenmerk vormt). Het eerste deel van de opmerking van een VD'80-raadslid en de enthousiaste toonzetting daarvan tijdens de behandeling van Programma LEF lijkt hier nog een duidelijke echo van te vormen: "Onze partij heeft al vele jaren gehamerd op repressie, drugs en alcoholcontrole. Wij worden dan ook heel blij van dit programma (...)." Dat de culturele activiteiten van jongeren centrum PX grotendeels uit de barometzet worden gefinancierd, vormde bij sommigen van mijn respondenten geen reden tot blijdschap. Dit laatste lijkt ook haaks te staan op de doelstellingen van Programma LEF, en het lokale CDA (en voormalig voorkeurscoalitiegenoot VD'80) zijn er in hoge

³² Hofstede, p. 148.

³³ Hofstede, p. 153.

³⁴ Zie Hofstede p. 153 en Hofstede, Geert, 'Cultural differences in teaching and learning', in International Journal of Intercultural Relations, 1986, pp.301-320.

mate verantwoordelijk voor. Welke impliciete gedachtengang of onbewuste drijfveren liggen hieraan ten grondslag? Dat wij genoeg hebben aan onze eigen cultuur en dat daarom ook reflectie daarover (via kunst & cultuur) onnodig is?

In de Beleidsnota Kunst & Cultuur 2018-2022 wordt op pagina 26 en 27 gesproken over een Cultuurprijs. Dat is inderdaad een goed idee. Welk budget de wethouder voor zo'n prijs wil vrijmaken, wordt niet vermeld. Een jaarlijkse serieuze prijs (€ 15.000) voor de promotie van niet-commerciële, alternatieve Volendamse popmuziek, waarmee verplicht de volgende cd moet worden gefinancierd, zou een optie kunnen zijn, maar dit ligt waarschijnlijk ver boven het gemeentelijke cultuurbudget.

Tuyp & Zwarthoed concludeerden in *Onderwijs in de 21e eeuw: Het belang van kunstonderwijs binnen een datagedreven onderwijs* (2REWIND, december 2016, p. 10 – 18) dat er op het onder de Stichting Katholiek Onderwijs Volendam ressorterende Don Bosco College in vergelijking met scholen in de regio aanzienlijk minder werd gedaan aan kunst & cultuur. Is het zuinige begrotingsbeleid van het lokale, Rooms-katholieke CDA en de Stichting Katholiek Onderwijs Volendam (SKOV) vooral een masculien kenmerk (zie paragraaf 2.C), of is dit ook gefundeerd op een onbewuste angst voor het stimuleren van van de Waarheid afwijkende kennis? 'Wat anders is, is gevaarlijk', luidt de titel van het hoofdstuk in Hofstede waarin de dimensie Onzekerheidsvermijding centraal staat. Zit in het DNA van voornoemde organisaties dat een grotere kennis van

andere tradities en culturen onbewust een bedreiging vormt? Zouden beide door het gedachtegoed van het lokale CDA gedomineerde partijen (gemeente en SKOV) bereid zijn tot serieuze investeringen in culturele scholing? Of staat dit gelijk aan iemand vragen over zijn eigen schaduw heen te springen?

Een zwakke Onzekerheidsvermijding wordt door Richard Lynn³⁵ (niet expliciet door Hofstede) gerelateerd aan een lager alcoholgebruik. GGD-onderzoek wijst uit dat Volendam in 2016 een hoger percentage zware drinkers telde dan vergelijkbare, maar streng calvinistische (voormalige) vissersgemeenschappen als Katwijk, Bunschoten-Spakenburg en Urk, die volgens Hofstedes theorie een zwakkere vorm van Risicovermijding zouden moeten kennen. Ook in vergelijking met Nederland drinkt men op Volendam veel (zie tabel 1). Het mogelijk ook in een hoge Risicovermijding (en hoge Masculiniteit) gewortelde zuinige cultuurbeleid van de gemeente zorgt ervoor dat de jeugdvoorzieningen op cultureel gebied te kort schieten. Dit laatste kan een hoger alcoholgebruik onder de jeugd veroorzaken.

2.E Conclusie paragraaf 2: antwoord op de in de titel van deze paragraaf gestelde vraag

Scoort Volendam anders op de Hofstede-dimensies dan Nederland?, en zou dat van invloed kunnen zijn op het alcohol- en middelengebruik onder de Volendamse jeugd? Uit sub paragrafen 2.A t/m 2.D blijkt dat het waarschijnlijk is dat Volendam inderdaad anders scoort op de Hofstede-dimensies dan Nederland. Waarschijnlijk kent de Volendamse cultuur ten opzichte van de Nederlandse cultuur: (1) een hogere Machts-

afstand, (2) is zij meer Collectivistisch, (3) is zij Masculiener en (4) kent zij een hogere Onzekerheidsvermijding. Het kan Volendams sterke eigen identiteit binnen Nederland verklaren. De combinatie van kenmerken (2) en (3) zouden Volendams opvallende nationale prestaties op het gebied van teamsport kunnen verklaren. Volgens de landelijke GGD-cijfers wordt in Volendam ook door volwassenen meer gedronken dan in Bunschoten-Spakenburg, Katwijk en Urk. De hoge score op Risicovermijding (4) zou (deels) dit hogere alcoholgebruik onder volwassenen kunnen verklaren. Niet duidelijk is of de hogere score op het gebied van masculiniteit op dit punt ook een rol speelt.

Wat betreft de jeugd blijft de voornaamste redenering als volgt. Het collectivistische karakter van Volendam lijkt (waarschijnlijk vergelijkbaar met Bunschoten-Spakenburg, Katwijk en Urk) voor veel ouders veel sociale verplichtingen met zich mee te brengen waar men zich maar moeilijk aan kan of wil onttrekken. Daarnaast lijken Volendamse ouders de druk te ervaren om dan maar te accepteren dat hun kind feitelijk te vroeg alcohol gebruikt. Het argument 'wij zijn toch ook goed terecht gekomen?' wordt volledig weerlegd door 'maar destijds wisten we niet wat we nu wel weten'. Volwassenen weten niet welke schade te vroeg alcoholgebruik hen heeft toegebracht. Opportuïteitskosten heten gemiste opbrengsten binnen de economie. En die zijn per definitie onbekend. Ouders bezitten hier een zware verantwoordelijkheid.

Dat ouders geregeld op zaterdagavond de deur uitgaan en kinderen van twaalf tot zeventien dus vaak zonder ouderlijk toezicht laten, lijkt als een tweesnijdend zwaard te werken: geen toezicht met als voorbeeld dat het zaterdagavond elders te doen is, en dat de alcohol daar rijkelijk vloeit. Het drinkgedrag van ouderen is op Volendam wel van invloed op dat van de jeugd. In Nederland lijkt het drinken richting volwassenheid minder te worden, maar op Volendam geldt dat niet.

Een hogere score op Risicovermijding zou de relatief lage investeringen in kunst & cultuur van de SKOV en de gemeente Edam-Volendam kunnen verklaren. Te lage investeringen in jeugdcultuur vormt deels een verklaring voor het feit dat het alcohol- & middelengebruik (en het gamen) onder Volendamse jeugd hoger is dan gemiddeld in Nederland.

PAR. 3 ZAL PROGRAMMA LEF HET ALCOHOLGEBRUIK ONDER DE EDAM-VOLENDAMSE JEUGD VERMINDEREN? EEN ADVIES AAN ONZE WETHOUDER

In mijn inleiding beweerde ik dat een dieper inzicht in de Volendamse cultuur bij het bepalen van de meest kansrijke interventies in het kader van Programma LEF behulpzaam zou kunnen zijn. Het kan de effectiviteit van de interventie vergroten. In paragraaf 2.E concludeerde ik dat de Volendamse cultuur inderdaad kenmerken (een hoge score op Collectivistisch en Onzekerheidsvermijding) bezit die alcohol- & middelengebruik zouden kunnen bevorderen. In hoeverre het

masculiene karakter van Volendam van invloed is op het alcoholgebruik (zie paragraaf 2.B) zou nader onderzocht moeten worden.

Een belangrijke vaststelling is dat niet alleen de Volendamse jongeren vroeger en meer drinken dan de Nederlandse jongeren maar dat volwassen Volendammers ook aanmerkelijk meer drinken dan volwassen Nederlanders. De theorie van Ina Koning - dat vroeg beginnen met drinken de kans dat je later een zware drinker wordt vergroot - vormt nog een extra reden om flink te investeren in Programma LEF. Alcoholgebruik lijkt sterk verankerd in onze cultuur. En cultuur laat zich per definitie niet eenvoudig veranderen. Desgewenst moet daar beleid op worden gemaakt worden. En beleid kost geld. Daarom ligt de focus hierna op de financiële aspecten.

Bij het importeren van het IJslandse model is van belang te beseffen dat IJsland waarschijnlijk een feminiene cultuur heeft en Volendam waarschijnlijk een masculiene. Een tegenstelling tussen feminiën en masculiën dat hier relevant is: 'Dominante waarden in de samenleving zijn de zorg voor anderen en voor de omgeving' (feminiën, score: 1) versus 'Dominante waarden in de samenleving zijn materieel succes en vooruitgang' (masculiën, score: 5). De aan mijn respondenten gestelde vraag was hoe zij de Volendammer cultuur op dit punt inschatten. Mijn response-rate was met circa 33% ruim voldoende, en mijn elf respondenten scoorden hier gemiddeld 4,2. Een score van 1 staat voor uiteraars feminiën en een score van 5 staat voor uiterst masculiën.

Binnen het IJslandse model kreeg elke tiener per jaar een voucher van € 300 te besteden aan sportieve of culturele activiteiten. Wanneer hetzelfde bedrag tijdens het eerste jaar van Programma LEF alleen wordt besteed aan alternatieve activiteiten voor kinderen van dertien die nog geen alcohol drinken, en totdat deze kinderen de leeftijd van achttien hebben bereikt ditzelfde bedrag elk jaar, en er komt elk jaar zo'n groep dertienjarigen bij, dan zou de investering in alternatieve activiteiten voor de gemeente Edam-Volendam in 2019 € 300 x 506 (aantal dertienjarigen per 04-12-2018) is € 150.000 bedragen. Dit bedrag zou tot 2024 vervolgens in vijf stappen toenemen tot € 300 x 2.960 (aantal twaalf- tot en met zeventienjarigen per 04-12-2018) is € 900.000. Vanaf 2024 en zolang Programma LEF (misschien wel voor altijd) actief blijft, zou het jaarlijkse bedrag € 900.000 blijven. Dit verschil in het te willen besteden bedrag kan mogelijk deels worden verklaard vanuit het feminiene karakter van de IJslandse cultuur en het masculiene karakter van de Volendamse cultuur. Uiteraard beschikt de staat IJsland over meer financiële middelen dan de gemeente Edam-Volendam. Het gebruik van de term IJslands model in verband met Programma LEF schept in ieder geval te hoge verwachtingen. In het artikel 'Het IJslandse model in Nederland: wat kunnen we ervan leren?' van Koning, Van de Rijst, Boor en Tuijp wordt dit belangrijke verschil in beschikbare financiële middelen opvallend genoeg niet besproken. En die term IJslands model komt in elke publicatie in de landelijke pers weer terug.

³⁵ Hofstede, p.148.

De wethouder suggereerde in de Stadskrant d.d. 12 november 2018 dat er met ingang van 1 januari 2019 € 200.000,- extra wordt vrijgemaakt voor Programma LEF.

Mijn vraag aan de gemeente Edam-Volendam: Kunnen jullie in een berekening aantonen hoeveel er jaarlijks extra is begroot ter bestrijding van alcohol- & drugsgebruik onder de jeugd vanaf het moment dat Programma LEF in werking treedt?

Antwoord gemeente: 'In de Nota Leefstijl was er al budget voor verslavingsbeleid, dit is overgezet naar activiteiten voor LEF. Dit is € 67.000,-. In de Nota Sport is extra budget gereserveerd voor Programma LEF, namelijk € 75.000,-. In de Nota Cultuur valt LEF onder het budget voor talentontwikkeling. Dit is € 15.000,- in totaal. Handhaving en Toezicht staat op € 40.000,-. Hiervan is € 15.000,- voor Toezicht Opiumwet staand beleid en is € 25.000,- extra. Dus uiteindelijk is er € 100.000,- 'nieuw' en € 97.000 eerder geoordeeld geld omgezet naar LEF.' Het totale bedrag voor alternatieve activiteiten (sport & cultuur) komt daarmee op € 90.000 (€ 75.000 voor sport en € 15.000 voor cultuur), en dient binnen Programma LEF te worden verdeeld onder alle circa drieduizend twaalf- tot en met zeventienjarigen. € 30,- p/p dus. Dit bedrag getuigt gezien de ambitieuze doelstelling van weinig realisme. Mij valt ook op dat veel gemeenteraadsleden wanneer zij over cultuur spreken blijkaar aan passieve cultuur denken. Op zaterdagavond ergens een ping pong tafel neerzetten is niet hetzelfde als cultuur aanbieden. Een ander idee dat ik langs zag komen, op zaterdagavond voetbaltrainingen gaan geven, vind ik ook wat gekunsteld en doorzichtig. Een voorbeeld van actieve cultuurbeleving is samen iets maken (muziek, een toneelstuk of een musical).

De opmerking 'Wij leggen ons doelbewust niet meer toe op communicatie ter enthousiasmering en bekendmaking van het beleidsprogramma LEF' (Zie Programma LEF d.d. 18 mei jl. par. 5 (p.26), wekte bij mij destijds bevreemding. Een groot deel van mijn respondenten (interviewperiode van september 2018 tot december 2018) had ook nog nooit van Programma LEF gehoord. Volgens Ina Koning is voor deze strategie gekozen om de nulmeting niet te verstoren. Dat klinkt inderdaad logisch. Ik ben heel nieuwsgierig naar de mediastrategie die vanaf 1 januari 2019 zal worden gevoerd.

De fractievoorzitter van Lijst Kras tevens schooldirecteur bij de Stichting Katholiek Onderwijs Volendam (SKOV) merkte tijdens de raadsbehandeling d.d. 18 mei jl op dat er ook binnen de SKOV nog geen aandacht aan Programma LEF was besteed. Voelt die schatrijke SKOV in verband met de in Programma LEF geschetste problematiek een morele verplichting richting de Volendamse gemeenschap en de Volendamse jeugd? En zoja, is zij bereid om daar budgettaire consequenties aan te verbinden? Uitvoerend SKOV-bestuurder Margareth Runderkamp vertelde dat hieromtrent nog geen besluitvorming had plaatsgevonden. Er was wel overleg met de gemeente in het kader van het programma Samen Beter. Op mijn vraag (per

email) wat de resultaten waren van dit overleg reageerde zij niet meer. Dit getuigt m.i. niet van een brandende ambitie om de doelstellingen van Programma LEF te ondersteunen.

De samenwerking tussen verschillende partijen zoals de SKOV, de gemeente Edam-Volendam, de PX en de Sport-Koepel c.q. sportverenigingen - loopt volgens sommige respondenten - moeizaam. Volgens een andere respondent/professionaal bestaat het reële gevaar dat de concurrentie tussen al die organisaties die op zoek zijn naar dezelfde beperkt gevulde gemeentelijke ruif ervoor zorgt dat een maatschappelijk optimaal resultaat uitblijft. Al was het maar omdat onderling niet alle informatie wordt gedeeld. Volgens een andere respondent is de samenwerking tussen voornoemde partijen wel constructief. Echter, zo stelt hij, wanneer er gerichte investeringen moeten worden gedaan, bijvoorbeeld in het kader van muziek- of bewegingsonderwijs, dan wordt er naar elkaar gekeken voor de oplossing (gemeente vs. SKOV en vice versa). Terwijl de financiering in beide gevallen geen probleem mag zijn als er een overstijgend gemeenschappelijk belang bestaat waarvoor een duidelijke oplossingsrichting aanwezig lijkt.

Dient de schatrijke SKOV echt op haar verantwoordelijkheid richting de Volendamse jeugd te worden gewezen? Te vroeg en te hoog alcoholgebruik onder de jeugd, het Westen dat haar economische hegemonie aan China lijkt te verliezen, de volgende voor de deur staande automatiseringsgolf, lijkt het moment waarvoor al die decennia zo'n strak financieel beleid is gevoerd niet te zijn aangebroken? Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Of kunnen de SKOV-bestuurders geen afstand doen van de macht die de beschikking over een dergelijk financieel vermogen biedt? Gierigheid is een van de zeven hoofdzonden, en misschien wel degene met het lelijkste gezicht.

In haar Onderzoeksrapport d.d. 15-11-18 merkt Ina Koning op dat groepsdruk onder ouders voor haar als onderzoeker een nieuw fenomeen is. Gedragsverandering onder ouders vormt de noodzakelijke voorwaarde om Programma LEF tot een succes te maken. Het door de voormalige directeur Club & Buurthuiswerk Jaap Schilder (Dibbes) destijds aan de vorige wethouder geadviseerde, in paragraaf 2.B geschetste plan 'Er is volk thuis' zou de huidige status quo wat betreft de houding van de ouders misschien kunnen doorbreken. De hieraan verbonden kosten bedragen echter al snel € 40.000 per jaar. Ter vergelijking: de Brijder Stichting ontving in 2018 € 9.500 voor verleende diensten en de Moedige Moeders € 17.000 als subsidie.

Is de gemeente bereid om dergelijk bedrag in een interventie als 'Er is volk thuis' te steken? Een respondent vroeg zich af of het wel verstandig was om eerst te beginnen met strengere leeftijdscontroles in openbare gelegenheden, om pas daarna met de ouders om te tafel te gaan zitten. Door die strengere toegangscontroles wordt de druk op ouders direct vergroot. Toen de café's na de Nieuwjaarsramp strenger gingen controleren op leeftijd nam het feitelijke alcoholgebruik, zoals een aantal ervaringsdeskundigen al voorspeld hadden, schrikba-

Debbie Bont

rend toe. Het waterbedeffect: als je iets ergens de kop indrukt, kom het aan de andere kant weer naar boven. In dit geval nog sterker want er zijn geen financiële beperkingen (thuis is goedkoper) en er is geen toezicht meer. Zijn lessen uit het verleden wel voldoende begrepen?

Uit de gesprekken die ik heb gevoerd concludeer ik dat het maatschappelijke middenveld bestaande uit sportverenigingen en culturele instellingen over het algemeen weinig verwacht van de gemeente: 'Men gaat ervan uit dat wij gekken het als vrijwilligers wel weer zullen opknappen', aldus twee respondenten op bestuurs- en directieniveau los van elkaar. Dit lijkt inderdaad conform het adagium van het landelijke CDA dat niet de markt, niet de overheid maar de gemeenschap het zelf moet oplossen. Dat doen ze dan ook. Voor de grootste sportvereniging binnen onze gemeente vormt de baromzet een onmisbaar gedeelte van de begroting en ook de PX bekostigt culturele activiteiten met de baromzet. Staat dit niet haaks op de doelstellingen van Programma LEF?

Een respondent stelde terecht vast dat er op Volendam wel sprake is van cultuur, maar dat het vooral om volkscultuur gaat, die is verankerd in de traditionele cultuur van Volendam. Het verbaasde hem dat daar nauwelijks verandering in komt, ondanks dat het opleidingsniveau van Volendammers sinds de jaren negentig sterk is gestegen. Toch is hier wel een verklaring voor. Uit Tabel I Overzicht Kunstvakken op VWO per school (zie 'Onderwijs in de 21e eeuw: Het belang van kunst- onderwijs binnen een datagedreven onderwijssysteem' van Tuyp & Zwarthoed, 2REWIND december 2016) blijkt dat het in Volendam gelegen Don Bosco College qua kunst- & cultuur aanbod aanmerkelijk slechter scoort dan vergelijkbare scholen

voor voortgezet onderwijs in de regio. Zoals gezegd adviseren Volendamse ouders hun kinderen ook om vooral economisch nuttig lijkende vakken te kiezen. Het is kenmerkend voor masculiene culturen waar kunst- & cultuurvakken binnen het curriculum al snel een minder prominente plaats innemen. In paragraaf 2.D besprak ik al de mogelijke samenhang met hoge Onzekerheidsvermijding: 'Wat anders is, is gevaarlijk'. Heeft onze wethouder het LEF om te onderzoeken in hoeverre het zuinige cultuurbeleid van het CDA mogelijk haar oorzaak vindt in hetzelfde probleem?

Advies aan de wethouder

Tijdens de raadsvergadering van Programma LEF d.d. 18 mei jl. luidde het antwoord van de wethouder in reactie op de opmerking van een Groen-Links raadslid inzake de in haar ogen binnen Programma LEF vrij lage gereserveerde bedragen voor alternatieve activiteiten: 'we gaan niet alles in ene over de schutting gaan gooien.' Een zogenoemde 'Freudian slip'? Beschouwt de wethouder het financieren van alternatieve activiteiten voor de jeugd werkelijk als iets over de schutting gooien? Of moet ik het opvatten als de verzekering dat als het echt noodzakelijk is om Programma LEF tot een succes te maken - en dat is het - de portemonnee wel zal worden getrokken, maar dat men er niet meer geld aan uit wil geven dan noodzakelijk? Ik mag aannemen dat de wethouder zijn politieke lot aan de voortgang van de doelstellingen van Programma LEF verbindt.

Omdat Programma LEF qua financiële armslag in geen verhouding staat tot die van het IJslandse model (10%), lijkt een verantwoord verwachtingmanagement voor te schrijven dat de term IJslands model niet meer wordt gebruikt.

De wethouder zal om samenwerking met maatschappelijke partners goed te laten verlopen iets te bieden moeten hebben. Maar terwijl de financiële situatie van de gemeente Edam-Volendam ver bovengemiddeld is - met een balanstotaal van € 66 miljoen (31 december 2016) is de solvabiliteitsratio van de gemeente Edam-Volendam 59,2% (tegen 34,8% gemiddeld in Nederland) - biedt de wethouder financieel weinig. En gezien de ernst van de problematiek lijkt dat onverantwoord, en doet het afbreuk aan de urgentie waarmee Programma LEF wordt bepleit. Wordt het niet eens tijd dat onze wethouder zelf eens wat meer LEF gaat tonen? Richting zijn eigen partij en haar coalitiegenoten bijvoorbeeld.

Het pleit voor onze wethouder dat hij de beslissing nam om deze problematiek op een wetenschappelijke manier in kaart te brengen. Hij verdient alle steun. Zeker gezien de vaststelling dat niet alleen de Volendamse jongeren meer drinken dan de Nederlandse jongeren maar dat volwassen Volendammers ook aanmerkelijk meer drinken dan volwassen Nederlanders. De theorie van Ina Koning volgend - waarbij vroeg drinken de kans op later zwaar drinken aanmerkelijk vergroot - nog een extra reden om flink te investeren in Programma LEF. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst.